

Beszámoló a nemzeti-etnikai konfliktusokról szóló konferenciáról

Közzétéve: 2014. április 23. szerda, 14:22 | | | Találatok: 121

Nemzeti és etnikai konfliktusok a Kárpát-medencében a 19–20. századbancímmel került sor a Kodolányi János Főiskola, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet és az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet közös nemzetközi konferenciájára és workshopjára 2014. április 15-én és 16-án. Az első nap konferenciájának helyszíne az MTA BTK Jakobinus Terme volt. A konferenciát Fodor Pál, az MTA BTK főigazgatója betegsége miatt **Ujváry Gábor**, az MTA BTK TTI tudományos főmunkatársa köszöntötte, úgyis, mint a Kodolányi János Főiskola egykori oktatója. A konferencia témájáról elmondta, hogy az a székesfehérvári Kodolányi János Főiskola, az MTA TK Kisebbségkutató Intézet és a győri Széchenyi Egyetem közös, „Társadalmi konfliktusok –

Társadalmi konfliktusok – Jól-lét és biztonság – Versenyképesség és társadalmi fejlődés” című TAMOP-projektjének egyik altémájából fejlődött ki. A kutatások eredményeit a tervek szerint kötetben fogják megjelentetni.

Szabó Péter, a Kodolányi János Főiskola rektora is köszöntötte a konferenciát. Kiemelte, hogy a Kodolányi János Főiskola magas színvonalú tudományos tevékenységével kiemelkedik a magánintézmények közül, amit részben a komoly kutatásokat támogató uniós pályázatok tesznek lehetővé. Ismertette a projektet, és hangsúlyozta a téma különleges fontosságát.

Radetzky Jenő, a Kárpát Régió Üzleti Hálózat Zrt. vezérigazgatója, a Fejér

Megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnöke köszöntőjében azt fejtette ki, hogy egy gazdasági szakembernek mi keresnivalója lehet egy tudományos konferencián. A Kárpát-medence nem pusztán földrajzi és történelmi fogalom, hanem nemzetpolitikai és gazdasági is. Valamikor egységes gazdasági tér volt, és újra azzá lehet, ami a térség népeinek alapvető érdeke: az erős gazdasági integráció valamennyiüknek nemzetpolitikai kérdés, hiszen a gazdasági fejlődés megállíthatja az innen történő elvándorlást. Az egykori gazdasági integráció helyreállításával a Kárpát-medence Európa legjobban fejlődő régiójává válhat.

A köszöntők után **Szirmai Viktória**, a KJF tanszékvezető egyetemi tanára, a projekt kutatásvezetője mutatta be a „Társadalmi konfliktusok – Társadalmi jól-lét és biztonság – Versenyképesség és társadalmi fejlődés” című TÁMOP pályázat elemeit, résztvevőit, eseményeit, kutatásait és eredményeit. A több mint kétéves projekt megvalósítása tavaly januárban kezdődött el a Kodolányi János Főiskolán. A TÁMOP 4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0069 pályázaton nyert forrásból közel 280 millió forint áll rendelkezésre kutatásra és fejlesztésekre. Dr. Szirmai Viktória ez alkalommal jelentette be azt is, hogy előkészületi fázisban van egy újabb jelentős pályázat, amelyben a KJF konzorciumi partnerei brüsszeli, párizsi, prágai, madridi és koppenhágai egyetemek lesznek. (A projektről bővebb információt honlapjukon lehet olvasni: <http://www.kodolanyi.hu/jol-let/>)

Oborni Teréz, az MTA BTK TTI tudományos főmunkatársa *Nemzetek együttélése és konfliktusai a 17. századi Erdélyben* című előadásában azt mutatta be, hogy a 19–20. századi nemzeti-nemzetiségi konfliktusok okait keresve a múltba kell visszamennünk, hiszen léteznek olyan súlyos, a történelmi tudatba beleivódott nemzeti/nemzetiségi sérelmek, amelyeknek eredete több

évszázadra vezethető vissza. A török időkben a Magyar Királyság népessége erősen lecsökkent, és az azt követő bevándorlások, majd a betelepítések miatt az etnikai viszonyok jelentősen megváltoztak: a magyar népesség aránya a korábbi 80%-ról 50% alá esett. Erdélyben a 17. század elejére az 560 ezres magyarság mellett 350 ezer főnyi román, 100 ezer fő szász és még 85 ezer fő más nemzetiség élt. A politikai jogokat gyakorló erdélyi rendi nemzeteket hagyományosan a magyarok (natio Hungarica), a székelyek (natio Siculica), szászok (natio Saxonica) alkották. A románság elkülönülését Erdély társadalmán belül nem nyelvük, sokkal inkább életmódjuk különbözősége és vallási elszigeteltségük jelentette. Az etnikai együttélés kérdései ebben a korszakban a fejedelmi (azaz állami) szinten kívül még legalább két szinten vizsgálhatók: a nagyobb etnikai közösségek kapcsolata és egymás mellett élése, illetve a mindennapi életben megnyilvánuló jelenségek szintjén. A kutatásnak ez utóbbiakra lehetne jobban koncentrálnia, hiszen még rengeteg forrás áll rendelkezésre. A rendszerváltás előtti szakirodalmat pedig ebben a témában is felül kellene vizsgálni.

K. Lengyel Zsolt, a Müncheni Magyar Intézet igazgatója, a Regensburgi Egyetem hungarológiai képzésének vezetője *A kötekedő szövetséges. Magyarország 18–20. századi közép- és keletközép-európai kapcsolattörténetéhez* című nagy ívű előadása a nemzettörténetet a kapcsolattörténettel

kapcsolta össze. A Habsburg-kori szint létezett: a dinasztikus eszme és a valamennyi népet egyazon politikai magyar nemzetbe soroló hungarus-konceptió. A szabadságharc bukásával Magyarország elvesztette mind területi egységét, mind politikai szabadságát: államjogi szempontból megszűnt önállóan létezni. Közben azonban továbbélt az osztrák–magyar integrációs igény. A neoabszolutizmus (Bach) végső célja a nemzetek feletti német (nyelvű) nemzetállam megteremtése volt. Ennek utóélete a dualizmusban az lett, hogy a magyar állameszme átültetette a birodalmi gondolatot a dualista monarchia keleti (magyar) részébe, a német helyett a magyar elemet helyezve az egységesítő központosítás élére. Ekkor kezdődött a polgárosított alakban felújított hungarus-konceptió és az „etnizált nemzetfogalom” párharc, amely a mai német többségi szakirodalom szerint az utóbbi fölényével zajlott a korszakban. Ez a vélemény az „etnizálás”-t, vagyis a nacionalizmust a kor magyar sajátosságának láttatja. Az előadó ismertette a jelenkori német szakirodalom álláspontját Magyarországgal kapcsolatban és a németes múltfeldolgozás elvárását a magyar társadalommal és politikával szemben. A német bíráló legfőbb eleme az új magyar alkotmányról, hogy „legtöbb szövegrésze a nemzetet etnikai értelemben” határozza meg, „nem pedig mint demokratikus állampolgári nemzetet vagy mint kulturális nemzetet, ahogy főleg a német nyelvterületen” szokás. A magyar nemzetpolitika számára rendkívüli kihívást jelent a nemzetközi és a nemzeti szereprész összehangolásakor bizonyos fokú belső diszharmónia megléte azáltal, hogy a magyar nemzet nem gyakorolhatja maradéktalanul a politikai és a nemzeti önrendelkezési jogot. A magyar társadalomnak és politikának úgymond ragaszkodnia kell ehhez a belső diszharmóniához annak érdekében, hogy közelebbi meg távolabbi szomszédjainak bebizonyítsa: a demokrácia és a pluralizmus híve s az is marad.

Dénes Iván Zoltán, az Academia Europaea tagja, egyetemi tanár *Szembenálló emlékezetrendszerek* címmel tartott szakmai és ugyanakkor mélyen megindító személyes hangú előadást, mintegy saját példájával mutatva meg mindazt, amit szakmailag állított. Leszögezte,

hogy a Magyarországon tapasztalt versengő emlékezetépítések, jelképes polgárháborúk nem egyszerűen politikai manipulációk következményei, hanem mélyebb okokra nyúlnak vissza: be nem gyógyult sebek, különböző emlékezetközösségek feldolgozatlan traumáinak a kifejeződései. Mindez sem Európában, sem Európán kívül nem a kivétel, sokkal inkább a szabály. Felvázolta a haladás és a nemzet, az európai mintakövetés és a nemzeti öncélúság politikai nyelveinek sajátosságait; azokat, amelyeken a versengő emlékezetrendszereket megfogalmazták és megfogalmazzák. Hangsúlyozta, hogy ezek a politikai nyelvek és közösségi identitásprogramok egyoldalúak, egymásból táplálkoznak és egyáltalán nem alkalmasak arra, hogy kellő empátiával, tárgyilagossággal és konstruktívan bármit is ki lehessen fejezni rajtuk, ezért teljességgel alkalmatlanok arra, hogy a traumákat fel lehessen dolgozni általuk. Minthogy az állami emlékezetpolitika eddig vagy az egyikkel, vagy a másikkal azonosította magát, sok kárt okozott és okoz. Mindebből arra a következtetésre jutott, hogy a traumák gyógyítása az egyén feladata, amelyet a társadalmi környezet segíthet vagy gátolhat. Annál inkább segíthet, minél inkább tiszteletben tartja és támogatja az egyén döntését. Annál inkább gátolhat, minél kevésbé teszi azt

és helyette áltevékenységeket és elégtétel-keresési alkalmakat teremt. Végül négy családi fényképpel próbálta érzékeltetni azt, hogy mi történt családjában apai ágának négy tagjával 1944-ben, személyes példájával mutatva meg az egyén traumafeldolgozásának lehetőségét.

Bárdi Nándor, az MTA TKKI tudományos munkatársa *Magyar tervek, javaslatok az erdélyi kérdés rendezésére 1918–1940* című előadását négy kérdés

köré csoportosította: 1. az erdélyi és a székely-„kérdés” tartalma a két világháború között; 2. magyar kormányzati tervek; 3. nem kormányzati magyarországi elképzelések; 4. romániai magyar tervek, elképzelések. Az erdélyi kérdés rendezésére kidolgozott terveket két nagyobb körben különítette el aszerint, hogy azok határváltoztatással vagy anélkül valósíthatók meg. Az előbbi csoportba a következő megoldások tartoznak: 1. Erdély (autonómiájának biztosításával vagy a nélkül) Magyarországon belül. 2. Erdély (autonómiájának biztosításával vagy a nélkül) Románián belül. 3. Önálló erdélyi állam (kantonális közigazgatással vagy a nélkül). 4. Erdély területének megosztása Románia és Magyarország között. A következő megoldások nem igényelnek határváltoztatást: 1. Lakosságcsere. 2. Homogenizációs-asszimilációs program. 3. Nemzetiségi törvény. 4. Nemzetiségi autonómia – a) személyi/kulturális autonómia, b) területi autonómia, c) székely autonómia – biztosítása. Az előadó az általa feldolgozott dokumentumokat a célkitűzéseiket tekintve csoportosította: 1. határváltoztatási elképzelések, 2. Erdély függetlenségére vagy egy másik államon belüli autonómiájára vonatkozó tervek, 3. kisebbségi törvénytervezetek, 4. székely autonómiatervek. Az előadás végén összegezte a kérdéssel kapcsolatban felmerülő problémacsoportokat: 1. a Székelyföld tömbmagyar probléma, nem csak interetnikus viszonylatban értelmezhető; 2. a magyar és a román nemzetépítés félelmei a szeparatizmustól; 3. az oktatási rendszerben egyházi monopolhelyzet vagy stabil intézményrendszer megvalósításának kérdései; 4. a kisebbségi szerződés mint hivatkozási alap az erdélyi magyar önkormányzatisághoz, amely nem politikai realitás, hanem nyilvánosan vállalható politikai mozgósító szereppel bírt, a párhuzamos nemzetépítések közé „szorult” magyar kisebbségnek.

Vizi László Tamás, a KJF oktatási rektorhelyettese, főiskolai tanár *A nemzeti és etnikai*

konfliktusok kezelésének lehetséges megoldásai Ottlik Lászlónak a *Magyar Szemlében* megjelent tanulmányai alapján című előadásában egyrészt Ottlik László munkásságát, másrészt a *Magyar Szemlében* 1928-ban megjelent *Új Hungária felé* című írását mutatta be és elemezte. Ottlik László konzervatív gondolkodó, jogász, szociológus, nemzetpolitikus volt, aki az állami közigazgatásban is dolgozott, a Miniszterelnökség Kisebbségi Osztályán lett osztálytanácsos az 1930-as években. Életműve kiterjed a társadalomtudományok több ágára, így a politikatudományra, a szociológiára, az állam- és jogbölcseletre egyaránt, de foglalkozott nemzeti és kisebbségi problémákkal is. *Új Hungária felé* című, 1928-ban a *Magyar Szemlében* megjelent írásában Szent István birodalmának helyreállításáról írt, de ebben új terminológiát és gondolkodásmódot alkalmazott. Elemezte a magyar nacionalizmust, és a neonacionalizmus

fogalmát is magyarázta. Véleménye szerint Szent István hagyatéka kollektív a Kárpát-medencében élők számára, ezt egy „új kiegyezéssel” lehetne tudatosítani, amivel együtt járna az is, hogy a sérelmi politikát, neheztelést el kell felejteni. Gyakorlatilag a teljes revízió programját fogalmazta meg, de mégis más nézőponttal, föderalista elképzeléssel.

Ujváry Gábor, az Országos Széchényi Könyvtár megbízott főigazgató-helyettese, az MTA BTK TTI

tudományos főmunkatársa *Az „osztatlanul kapott örökség”*. A *Mi a magyar?-vitákról* címmel tartott előadást. Előadása elején feltette a kérdést, vannak-e valóban nemzeti karakterjegyek? Már a honfoglaló magyarokról léteztek képzetek (bár azokról bebizonyosodott, hogy a barbár nomádokról alkotott általános kép jelent meg bennük). A nemzetkarakterológia gyökerei Magyarországon a századfordulóig vagy még korábbra nyúltak vissza, a Kemény Zsigmond vagy Beöthy Zsolt által megrajzolt képek nemzedékek számára voltak meghatározók. A nemzeti jellem és a nemzetkarakter körüli viták átszöttek a két világháború közötti magyar szellemi életet. Prohászka Lajos nagy hatású műve mellett a Szekfű Gyula által szerkesztett *Mi a magyar?* című 1939-es kötet a kérdésfelvetésnek egyik legjelentősebb állomása. A kor jeles képviselői, Bethlen István gróf, Ravasz László, Horváth János, Babits Mihály, Németh László, Szekfű Gyula, Fülep Lajos, Karácsony Sándor, Pap Károly vagy Hamvas Béla írták meg nézeteiket a magyarság szerepéről, helyzetéről, a róla alkotott képről. A 2004-es, Romsics Ignác és Szegedy-Maszák Mihály által szerkesztett *Mi a magyar?* című kötet mutatja, hogy ez olyan kérdés, amely minden generáció számára felvetődik. A jelenkori kötet legfőbb tanulsága az, hogy arra a kérdésre: *Mi a magyar?*, ma éppen úgy nem adható válasz, mint ahogyan ez korábban sem volt lehetséges. A kérdés viszont minden generáció számára felvetődik, változó körülmények között, de állandó elemekkel.

Simon Attila, a komáromi Selye János Egyetem történelem tanszékének tanszékvezetője *Magyar-szlovák etnikai konfliktusok a történelmi emlékezetben és a valóságban* címmel tartott előadást a két nemzet viszonyának történelmi csomópontjairól. Az előadó felvetette, hogy jelenleg talán a szlovák és a magyar történelemszociológusok közötti konfliktus a legmélyebb, a szomszédos országokkal való szakmai kapcsolatokat vizsgáljuk. Igen konfliktusosnak látjuk

közös történelmünket, aminek klasszikus példája az 1907-es csernovai tragédia utóélete. A helyi szlovákok új templomukat a falu híres szülöttével, Andrej Hlinkával akarták felszenteltetni, a helyi plébános azonban másként rendelkezett. A máshonnan küldött papokat megállították, a faluban tüntetés bontakozott ki, melynek során a csendőrök a tömegbe lőttek. Ma a szlovák történetírás egyértelműen etnikai konfliktusként kezeli ezt. Roman Holec szerint azonban a csendőrök egyértelműen szlovákok voltak, tehát a hatalommal és nem egy másik etnikummal álltak szemben a helybeliek. Ez a jellegzetes példa is megmutatja, milyen fontos, hogy közös történelmünket ne lássuk etnikai konfliktusként. Az utóbbi évek közös magyar-szlovák történészprojektjeiből kitűnik, hogy talán sikerül túljutni ezen a konfliktusos nézőpontra, és levenni az etnikai álarcot a konfliktusokról.

Hódi Sándor pszichológus a szerbiai Adáról *Történelmi traumák, újabb kori sérelmek, aktuális események az egyének és népek érzés- és tudatvilágának pszichológiai értelmezésében* címmel adott elő. Milyen buktatók várnak ránk a népek gondolatvilágának pszichológiai értelmezésében? A

közbeszédben uralkodó hangulat olykor nem teszi lehetővé minden téma teljesen szabad „kibeszélését”, ilyenkor regresszív állapot következik be. A jelenben megélt próbatételeket

amúgy is szokásunk kissé áthelyezni a múltba, és ott értelmezni. Ez jellemző a magyarságra, de nem csupán ránk. A közelmúltbeli délszláv konfliktusok valós okait boncolgatva az előadó elmondta: a balkáni népek egymás elleni acsarkodása propagandisztikus kép, valószínűbb, hogy olyan prózai okok sora generálta a konfliktust, mint például a horvát valutabevételek jugoszláv elosztása. Hódi Sándor hangsúlyozta a média döntő szerepét az ellentétek felerősödésében. Vitatkozik azzal az elterjedt pszichológiai nézettel, miszerint minden bajunk alapja a múltban rejlik. Nem osztja azt a vélekedést sem, hogy az etnikai konfliktusok megoldásának legjobb módja a sajtón és közvéleményen keresztül történő hosszas analízis. A jelen helyzet megoldása tehát a múlt értelmezésével akár veszélyes is lehet. A személyes és társadalmi élet kulcsa az itt és most jelentkező problémával való megküzdés. Ez a személyiségen múlik, és ehhez kell a személyes segítség. A tudományos élet, a média és a propaganda, figyelmeztetett az előadó, gyakorta csak arra jó, hogy elfedje a javak egyenlőtlen eloszlásából fakadó problémákat.

Ezután **Lőrinczné Bencze Edit**, a KJF intézetigazgatója, főiskolai tanár *A magyar–horvát kapcsolatok új dimenziói a rendszerváltástól napjainkig* című

előadása következett. Horvátország önállóvá válásával nyomban megindult az államközi kapcsolatok kialakítása, Magyarország elismerte az új államot, és a zágrábi főkonzulátusból nagykövetség lett. E folyamatban kiemelendő a két állam kapcsolatát meghatározó alapszerződés, és az 1995-ös, kisebbségekről szóló szerződés. Tiszteletbeli konzulátusok nyíltak másutt is, Magyarország meghatározó partnerévé válik a horvát gazdaságnak. A CEFTA- és EU-belépések persze módosítottak ezeken a kapcsolatokon. Érdeemes megjegyezni, hogy más országokkal ellentétben Magyarország nyomban megnyitotta kapuit a horvát munkaerő előtt. Ugyanakkor találunk példát a visszaesésre is, ilyen volt az újonnan nyílt eszéki konzulátus bezárása. Kormányközi kapcsolatok, vegyes bizottságok létrejötte, kölcsönös látogatások fémjelzik a két állam közti kapcsolat alakulását. Támogattuk Horvátország NATO-csatlakozását, és uniós csatlakozásukban is jelentős szerepet vállaltunk. A gazdasági kapcsolatokat a délszláv válság és a háborúk visszavetették, és hátrányt jelentett a két ország nagyon hasonló gazdasági felépítése is, ami nehezítette a kereskedelmet. Lényeges a horvát GDP-ben az idegenforgalmi bevétel, amit jelentős részben Magyarország is generál. A magyar tőke meghatározó módon jelen van Horvátországban, a horvát tőke azonban csak kis mértékben került át Magyarországra. A kétoldalú áruforgalom ötszörösére növekedett az ezredforduló óta. Mintegy 1100 magyar cég visz ki árut horvát területre, és mintegy 400 importál onnan. A határátkelőhelyek száma a határ hosszúságához képest igen csekély, ez nehezíti a két állam közti kapcsolatokat. Említést érdemelnek az elmúlt évtizedek során megvalósult interregionális együttműködések (pl. Alpok–Adria együttműködés, Dráva–Mura Eurorégió, magyar–horvát határon átnyúló együttműködési program), a környezetvédelmi, energetikai és közlekedési, kulturális és tudományos kapcsolatok. **Öllös László**, a szlovákiai Somorján működő Fórum Kisebbségkutató Intézet elnöke *Nemzeti konfliktus és egyetemesség: a 21. század lehetőségei* címmel

tartott előadást. Az előadó bevezetésképpen Herder és Kant vitáját említette meg. Kant hiányolja az univerzalizmus világos elveit Herder felfogásából, azaz szerinte Herdernél a céloknak nem mércéje sem az egyén, sem az emberiség. Ugyanakkor Kant nem kínál erre a dilemmára megfelelő megoldást. A 19. század az emberi jogokon kívül eső kategóriákban határozta meg a nemzeti érdek problémáit. Az individualizmus herderi válfaja és a nemzeti sajátosságok herderi értelmezése szerinti cselekvés így nem válhat egyetemes társadalmi érvényűvé, hiszen nem alkalmas arra, hogy egyetemes törvénnyé tegye az egyén érdekeit, nem az egyén morális döntésének eredménye. Az egyetemes értékrend hiánya megteremti a relativizmus terét, és megszületik a harc törvényszerűségének elve. Szóba kerültek a pluralizmus változatai, amilyen a multikulturalizmus. A nemzeti törvényszerűségek elvéből következik a nemzeti dominancia törvényszerű volta. A nemzeti dominancia adottság, ez esetben saját nemzetünk dominanciáját választjuk, hisz a dilemma csupán az, hogy elnyomók legyünk vagy elnyomottak? Felmerül azonban a kérdés: lehet-e egyetemes a nemzet? Az előadó szerint igen. A felvilágosodás adta meg a választ Európa vallási háborúira. Ugyanígy Európa nemzeti harcaira is meg lehet adni a választ, úgy, hogy az beépüljön a kontinens egyetemes kultúrájában. De hogy lehet ezt a választ eljuttatni az emberekhez most, amikor a politika immár populáris politika? Immár egyetlen nemzet is elkezdheti ezt a folyamatot, a javak, emberek és információk szabad mozgása, az internet megállíthatatlansága által. Stratégiák szülehetnek, melyek nem konfliktust keresnek, hanem érthetően elmagyaráznak bizonyos dolgokat a közvélemény számára. Más szólásának a szabadsága „az enyém is”, és éppúgy más nemzetének a szabadsága „az enyém is”.

Stelian Mândruț, a kolozsvári Institutul de Istorie „G. Barițiu”, azaz Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa volt a konferencia egyedüli nem magyar nemzetiségű előadója, aki a *„Nemzeti és etnikai konfliktusok” problematika tükröződése a Romániában megjelent Erdély*

történetéről szóló szintézis *jellegű munkákban (1990–2014)* címmel tartott előadást. 1990 és 2014 közt Romániában 3 szintézis született Erdély történetéről. Kérdés, hogy ezeket miért többségükben románok írták meg? Ezzel párhuzamosan persze megjelentek más, Erdélyről szóló, de nem átfogó jellegű munkák is. Stelian Mândruț Egyed Ákos nevét említette, mint olyan szerzőét, akinek művei nem „seperték a szőnyeg alá” a térség valós problémáit. Az előadó beszélt saját „felnevelődéséről”, szellemi fordulatairól. „A börtön mindenki fejében megmaradt.” A történészek félték a politikumtól és folyamatosan „alkudoztak” a hatalommal. 1990 után pedig többségükben átadták magukat a politikumnak. Romániában is érvényessé vált a mondás, miszerint a történelem „ancilla historiae”. A román és magyar történészek többnyire párhuzamosan, nem együttműködve dolgoztak. Szakmai együttgondolkodásra nem voltak képesek, mivel gondolati struktúráik sokban különböztek. „A szabadság világának” filozófiája az volt, hogy bármit papírra lehet vetni, amennyiben az valamilyen ügyet szolgál. Jellemző a romániai történészek által a rendszerváltás utáni években kapott felsőbb utasítás, mely szerint a magyar–román vitát ki kell teregetni a külföld nyilvánossága előtt. Az 1964-eshez kísértetiesen hasonló helyzet alakult ki a történelemtársadalomban. Sok szempontból a kiadatlan 1960-as évekből anyagok születtek újjá abból az időszakból, amikor szintén egy Románia-történet megírása volt napirenden. Végül a rendszerváltás után két jókora kötet született meg, melyek 1947-ig tárgyalták Románia történetét. 1990 után a fiatalság ösztöndíjakra ment, majd megváltozott gondolatvilággal és hozzáállással tért vissza, amiért persze „pofonokat kapott” a régi garnitúrától. Végül ezek a fiatalok – német, zsidó, magyar, román kollégák közösen –

megírták, néhány jó szakember vezetésével, Erdély történetét 1918-ig, nem konfliktusmentesen, de összehasonlító, mérlegelő szellemben. A mű franciául, németül és angolul is megjelent, pozitív visszhanggal. Közben a hivatalos, tízkötetes Románia-történet is megjelent, szemben a fiatal generáció 3 kötetes Erdély-történetével. A harmadik Erdély-történet egy tankönyv-jellegű mű.

Az előadó rámutatott: az Erdély-történetek megírása klasszikus példája annak, hogy a történészek a helyzetet távolról nézve kell mérlegelnie és csak véleményt mondania szabad, ítélnie nem.

Bordás Sándor, a KJF tanszékvezető főiskolai tanára *A magyar kultúra történelmi traumái az adatok tükrében* címmel tartott előadást. A kutatáshoz a KJF által szervezett szabadegyetem, és az előadásokat követő kávéházi beszélgetések szolgáltak inspirációval. Mint az előadó elmondotta,

egyek vélemények szerint a délszláv polgárháborút a szerbek kezdeményezték, amihez az elszennvedett traumák szolgáltattak alapot, például a 600 évvel korábbi rigómezei csata, amikor elvesztették Koszovót. Szlovákiában hasonló revans-törekvéseket lehet felfedezni, melyek indokolják a szlovák politika magyarellenességét. Mennyire deviáns viselkedés a bosszú, vagy az öngyilkosság? A társadalmi változások, gazdasági krízisek megnövelik az emberek öngyilkossági tendenciáit. 1920-ban például 10%-kal növekedett az öngyilkosok száma Magyarországon. Miért volt a vajdasági térség világelső öngyilkosságban az 1960-as években? A jelenség gyökereit az 1945-ös helyi eseményekben kereshetjük, amikor magyarok ezreit végezték ki Tito partizánjai. A korabeli szerb kultúra, mondhatnánk, megsemmisíti ellenségeit, míg a szlovák kultúra kitelepíti.

Az osztrák–magyar kiegyezés után meginduló iparosítás és a civil szervezetek ugrásszerű fejlődése elhozta Magyarországon az individualizmus megjelenését. Erre telepedett rá egy kollektivisták kultúra 1945-ben. 1956 után és az 1960-as, '70-es években Magyarország a világelső közt volt az öngyilkossági statisztikák terén. Így reagált az individualista társadalom a kollektivisták térhódítására. A feltett kérdésekre (pl. deviancia-e az öngyilkosság) keresett választ egy 1000 fős magyar és egy 400 fős határon kívüli mintával végrehajtott kutatás. A kérdőív 4 tartalmi körből állt és 6 történelmi traumát közelített meg: tatárjárás, török hódoltság, 1849, Trianon, 1945 és 1956. Ezek minősítéseket kaphattak a kérdezettektől. Az eredmények a nyár folyamán kötetben jelennek meg. A kutatás kimutatta, hogy a Trianon előtti események távolibbak a köztudatban, megfelelően feldolgoztuk őket, ellentétben a későbbi eseményekkel. Érdekes módon nagyon magas a társadalmi bizalmatlanság, a kérdésekre 30%-ára még anonim módon sem válaszoltak. Látható tehát, hogy az elsődleges cél a magyar kultúrán belül a bizalomépítés lenne. A Geert Hofstede Központ országokat besoroló indexe szerint Magyarország bizalmatlan, individualista, maskulin társadalom. Ez a konfliktusok terén jelent nagy problémát, mert a győztes–vesztes helyzet a jellemző, nem a győztes–győztes, együttműködő felállás. Márpedig ez a megközelítés újratermeli a konfliktust. Mi lehet a megoldás? A középiskolai diákság az a korosztály, amelynek még meg lehet változtatni az attitűdjét, csoportos foglalkozásokkal, véleményformáló személyiségek részvételével szervezett beszélgetésekkel.

Az elhangzott előadásokat mintegy negyedórán hozzászólások színesítették.

Összeállította: *Farkas Ildikó–Péterfi András*